

Veertig van de zestig geestelijk verzorgers in het gevangeniswezen – predikanten, aalmoezeniers, raadslieden – zitten op de wip als gevolg van plannen binnen het ministerie van justitie de uitgaven voor de geestelijke verzorging van de 3600 gedetineerden in huizen van bewaring en gevangissen tot éénderde (van zes naar twee miljoen gulden) terug te brengen.

Jan Eerbeek (35), gereformeerd geestelijk verzorger, is verbonden aan het huis van bewaring in Den Bosch en de gevangenis in Scheveningen.

'Je kunt de verzorging niet terugbrengen tot een enkele kerkdienst of gespreksgroep. Voorwaarde daarvoor is een goede vertrouwensrelatie, die juist in gevaar komt door de voorgestelde bezuinigingen. Je moet de mensen aandacht kunnen geven. Vergeet niet dat een gevangenisbevolking een eigen karakter heeft. De onvrijheid is constant voelbaar, tot in de kleinste dingen. Het is een cultuur van sterke kanten, die niet snel hun zwakke zijden tonen. Behoudens uitzonderingen leeft iedereen op zichzelf; er zijn weinig onderlinge contacten waarin gevoelens uitwisselbaar zijn. Verder is de onzekerheid groot: over het proces, de straf, de vrienden, de echtgenote, de toekomst. Tenslotte gaat aan de opsluiting vaak een ellendige geschiedenis vooraf; het is geen incident. Ik heb te maken met mensen die niet gewenst zijn geweest, verwaarloosd. Het is gespecialiseerd werk, dat we doen. Pastoraat kun je niet bedrijven als voorbijganger. Het betekent allereerst het leven van de mensen delen met alle zorgen'.

Plantjes

Vrijwilligers kunnen werk overnemen, wordt gezegd. 'Dat gebeurt al. Ik heb een groep van vijftig vrijwilligers die kerkdiensten en gespreksgroepen bijwonen. Het is van belang dat de gedetineerden contact houden met mensen van buiten de gevangenis. Onder hen zijn bewoners van het bejaardencentrum Uitzicht in Den Haag die in groepjes de kerkdiensten in Scheveningen bezoeken. Ze krijgen aarde-werk en plantjes, door de gevangenen zelf gemaakt en gestekt, die hun bij wijze van collecte worden aangeboden. Omgekeerd gaan de bejaarden wandkleden voor de kerkruimte borduren.

Deze oudere mensen blijken door hun leeftijd een eigen rol te spelen. Ze zorgen in de hui-

GEVANGENISPREDIKANT JAN EERBEEK:

Dit werk laat zich niet vertalen in klinkende statistieken

DOOR
JAN GOOSSENSSEN

Jan Eerbeek

eenkomsten voor een ontspannen sfeer. Vooral de Marokkaanse gedetineerden waarderen hen. In hun cultuur worden oudere mensen gerespecteerd. 'U hebt het leven al geleefd, u hebt wijsheid opgedaan, zo zie ik u', zei laatst iemand. Voor de bejaarden geeft het bezoekwerk ook een nieuwe zin aan hun leven. Ze praten er veel over.

Voor mij betekent dat, dat ik parlevinker ben tussen twee werelden die elkaar totaal niet kennen. Voor de niet-gedetineerden is de gevangenis iets waarvoor je bang zou moeten zijn. Maar er blijken dan mensen te huizen zoals u en ik. Dat vraagt begeleiding'.

Voor de geestelijke verzorging bestaat weinig belangstelling, is een argument voor de bezuinigingen.

'Ik merk juist, dat er een grote belangstelling voor is. In Den Bosch ben ik begonnen met een vaste groep van vijftien; het zijn er nu dertig. De mensen worden er uitgetild boven het gesprek van alledag. Ik zie de gevangenis rondom kerkdienst en catechese als een oefenplaats, waar mensen zich weer kunnen oriënteren op een wereld die groter is dan de gevangenis. De maatschappij zie je daar door een vergrootglas. We praten erover, waar je je geluk van moet verwachten, met geld, een groot huis, een boot – iedereen praat daarover – of van mensen. Veel gedetineerden kennen geen zingende levensverbanden. Ze staan volstrekt alleen in het leven. Drugsverslaafden, tweede generatie buitenlanders, ze worden gemengd tussen hoop en wanhoop. Nou, daar proberen we een antwoord op te vinden. Leer je te oriënteren op de buitenwereld. In Den Bosch restaureren de gedetineerden speelgoed. Dat is zinvolle arbeid. Er is ook een muziek-groepje. Mensen leren samen te werken'.

Zou de geestelijke verzorging

men? In Den Haag hebben we sinds anderhalf jaar een ruimte voor ex-delinquenten, een soort springplank om nieuwe contacten op te doen. We willen ook mensen die op kamers gaan wonen daarbij begeleiden. Dat is heel belangrijk, maar daar heb je behalve vrijwilligers ook geld voor nodig'.

Dat klinkt mooi, maar ondertussen worden er weer meer celstraffen uitgedeeld dan een paar jaar geleden. De capaciteit van de gevangissen wordt uitgebreid. En op het aantal bewakers wordt bezuinigd. Er is onrust, er zijn acties. Het werk wordt toch onder je handen afgebroken?

'Als de bezuinigingen in deze mate doorgaan wel. Dat gevoel heb ik nu nog niet. We zullen wel duidelijker moeten aangeven wat de inhoud van ons werk is. Vroeger dacht men, dat we een aantal zielige stakers die vastzitten zouden willen bekeren. Dat is natuurlijk onzin. Het gaat behalve om kerkdiensten om individuele gesprekken en groepswork. Dat vereist eigen vormen. Andere hulpverleners in het gevangeniswezen kunnen erop in haken.

Het vervelende is, dat het justitiepastoraat zich lange tijd in de schaduw heeft afgespeeld. Dit werk laat zich niet vertalen in klinkende statistieken. Je hebt te maken met mensen die hun levensverhaal vertellen, je hebt nawerk, familieleden bezoeken. Daar is tijd voor nodig'.

Zou u zich in plaats van op de gevangenisbevolking niet meer op de gewone bevolking moeten richten? Daar heersen nog de ideeën die het geloof in celstraf in stand houden.

'Exact. Daar werk ik ook aan. Een vrouw uit het bejaardencentrum die in de gevangenis op bezoek was, uit een gesloten gereformeerd milieu, werd door een gedetineerde de trap af geholpen. Ik heb me nog nooit zo veilig gevoeld, zei ze. Dat zijn dan dezelfde mensen die an-

voor het invoeren van alternatieve straffen? Van celstraf is nog nooit iemand beter geworden.

'Inderdaad, maar in de tussentijd kun je je niet terugtrekken. Binnen de inrichtingen kunnen we meespreken over het beleid. Onze stem wordt gehoord. Ik kan me voorstellen dat dat op hoger niveau ook gebeurt. Ja, het nut van gevangenisstraf. Ik weet het niet, het is nog een algemeen aanvaard gegeven dat mensen die over de schreef zijn gegaan worden opgesloten. Ik vind het goedkoop te zeggen dat gevangenisstraf niet deugt en verder niets. Mijn ervaring is dat ik in m'n werk mogelijkheden genoeg heb iets te bereiken.

Anderzijds is het het belangrijkste dat je moet proberen mensen uit de cel te houden. De nazorg, maar vooral de voorzorg is belangrijk. Ook alternatieve straf is een straf. Hoe voorkom je dat mensen

tegenwoordig niet meer veilig over straat kunt lopen. Een man uit hetzelfde bejaarden-centrum ging toen hij weer thuis was zijn medebewoners uitvoerig vertellen waarom hij regelmatig de gevangenis bezoekt. Dat is toch prachtig. Dat gebeurt in een omgeving waar anderen zeggen, geef ze maar een boekje 'Er is hoop', die zielige mensen. En waar lange celstraffen worden gepropageerd. Je kunt het strafrecht wel willen omgooien en dat kan goed zijn, maar de veranderingen moeten wel door de bevolking worden gedragen. Je zult aan de onderstroom moeten werken, in de kerk, in de maatschappij. In de kerk is er wel een bereidheid daarover na te denken, merk ik, al gaat het soms aarzelend. Het ontbreekt aan vormen. Er zijn weinig concrete aanknopingspunten. Een contact tussen een bejaardentehuis en een gevangenis is één mogelijkheid. Je kunt ook denken aan het organiseren van goede logeeradressen voor gedetineerden die met weekendverlof mogen. Dat zijn toch bij uitstek praktische taken voor een kerkelijke gemeente? De vragen van schuld en vergoeding komen op die manier dicht bij je. Je leert ook verstaan wie je zelf bent'.

Acties

Je kunt je afvragen of justitie wel zo'n waarde hecht aan vernieuwing van het strafrecht. Meer celruimte, minder geld voor de verzorging. U wordt door de kerk gezonden, maar betaald door het ministerie. Moeilijk, zo'n dubbele loyaliteit. 'Het vertrouwen dat je van mensen krijgt vind ik belangrijker dan de vraag op welke loonlijst ik sta. Dat vertrouwen is er nog, van beide kanten, van de gedetineerden en van de directies. Als het er niet meer was en een gesprek zou onmogelijk zijn, zou ik opstappen. De acties die nu worden gevoerd door gedetineerden vind ik begrijpelijk, omdat de maatregelen die worden genomen een relatieve bestaanonzekerheid inhouden. Anderzijds vind ik dat je altijd moet proberen, en dat geldt ook voor gedetineerden, je doel met overleg en argumenten te bereiken. Bovendien mag je verwachten dat de politiek zich ermee bezig gaat houden. Ik heb zoveel geloof in m'n werk, dat ik me niet kan voorstellen dat iemand een rood potlood pakt en er zomaar een streep door haalt. De inhoud, dat is de basis van m'n werk. Daarom blijf ik erin geloven'.